Schipholweg 77-89
2316 ZL Leiden
Postbus 3005
2301 DA Leiden

www.tno.nl

T +31 88 866 90 00

TNO-rapport

IMPLEMENTATIEPLAN CENTERING PARENTING AZC KATWIJK

Tips voor een succesvolle implementatie

Datum	17 oktober 2019
Auteur(s)	Nicole van Kesteren & Fieke Pannebakker
Aantal pagina's	11
Opdrachtgever	ZonMw
Projectnaam	Implementatie van een groepsgerichte aanpak binnen het azc: een pilotonderzoek
Projectnummer	736300001
Rapportnummer	R11588

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.
Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

© 2019 TNO

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3

2 Centering Parenting 4

3 Fase 1: Adoptie 5

4 Fase 2: Implementatie 7

5 Fase 3: Continuering 9

6 Evaluatie 10

7 Planning implementatieactiviteiten 11

1 Inleiding

In december 2018 zijn de GGD Hollands Midden en TNO gestart met de cultuur-sensitieve doorontwikkeling en implementatie op kleine schaal van een groepsgerichte aanpak, Centering Parenting (CPa), voor het aanbieden van jeugdgezondheidszorg voor moeders met kinderen van 0 tot 4 jaar oud in de gezinslocatie in Katwijk.
Het succes van een vernieuwing, zoals een cultuur-sensitieve variant van CPa, wordt voor een belangrijk deel bepaald door de kwaliteit van programma-implementatie. Met kwaliteit van programma-implementatie bedoelen we dat beoogde gebruikers (intermediairs) en andere relevante personen, waaronder het management, in de organisatie de innovatie accepteren en uitvoeren zoals bedoeld. We vroegen verschillende JGZ-professionals en het management van de gezinslocatie in Katwijk naar wat er moet gebeuren om de implementatie van CPa succesvol te laten verlopen en wat hierbij belangrijke randvoorwaarden zijn. Hieronder beschrijven we hun adviezen en tips. We doen dit aan de hand van drie fasen van implementatie: adoptie, implementatie en continuering.

2 Centering Parenting

In de groepsaanpak Centering Parenting (CPa) wordt de JGZ-zorg via groepsbijeenkomsten aan zes tot acht moeders per keer aangeboden, in plaats van via de traditionele individuele face-to-face contactmomenten. Moeders voeren activiteiten zoals meten, wegen en registratie zoveel mogelijk zelf uit. Het eerste en het laatste half uur vinden elk drie tot vier korte individuele consulten plaats met de jeugdarts of jeugdverpleegkundige/assistent. Tijdens dit korte consult vinden het lichamelijk onderzoek, de geplande screeningen en de vaccinaties plaats. Het tussenliggende uur wordt besteed aan en groepsgesprek: een half uur rond een leeftijdgerelateerd thema (bijvoorbeeld, veilig slapen. Stimuleren ontwikkeling, voeding, etc.) en een half uur rond een thema ingebracht door moeders. Door de langere contactduur (120 minuten voor een groepsconsult in plaats van de gebruikelijke tien à twintig minuten voor een individueel contact) en de groepsinteractie kunnen medische, psychische en sociale onderwerpen worden uitgediept. Herkenning in de groep werkt steunend, geeft verbinding en erkenning voor ouders die soms onzeker zijn. Ook leren ouders elkaar kennen, wat steun geeft buiten de bijeenkomsten om. Lees meer over Centering Parenting op *www.centeringhealthcare.nl*.

Cultuur-sensitieve variant
Voor een beschrijving van de wijze waarop CPa cultuur sensitief werd gemaakt, zie de factsheet ‘Groepsgerichte begeleiding voor moeders in een asielzoekerscentrum haalbaar; Procesevaluatie van een cultuur-sensitieve variant van Centering Parenting voor moeders met kinderen tussen de 0 en 4 jaar’. Deze is op te vragen bij Nicole van Kesteren, nicole.vankesteren@tno.nl.

3 Fase 1: Adoptie

Adoptie is de beslissing om een innovatie te gaan gebruiken. Personen op verschillende niveaus in een organisatie besluiten een vernieuwing, op basis van hun kennis over de vernieuwing en afweging over voor- en nadelen, te gaan gebruiken.

Om een adoptiebeslissing te bevorderen is het van belang dat het management en het JGZ-team:

- Zich verdiepen in de informatie die beschikbaar is over CPa en de cultuur-sensitieve variant.
- Zich op de hoogte stellen van de inhoud van de CPa bijeenkomsten.
- Draagvlak creëren onder collega's door de voordelen die CPa voor de doelgroep en JGZ-professionals zelf biedt te benadrukken. Een belangrijke afweging vóór CPa is dat de bijeenkomsten meer ruimte bieden voor preventie, terwijl gebruikelijke zorg vaak wordt opgeslokt door actuele problemen. Ook tracht CPa sociale steun onder de doelgroep te bevorderen, iets wat voor hun veelal ontbreekt. Tenslotte, richt CPa zich op het empoweren van de doelgroep.
- De beslissing om met CPa te gaan werken samen nemen, zodat zorggedragen kan worden voor benodigde mankracht en financiële middelen. Inventariseer ook gezamenlijk wat mogelijke bevorderende en belemmerende factoren zijn van implementatie in de eigen organisatie.
- Zoveel mogelijk aansluiten bij wat er al voorhanden is in de praktijk: inventariseer welke materialen en voorzieningen er al zijn en maak hier gebruik van.
- De kans op succes vergroten door iemand van het JGZ-team als ambassadeur aan te stellen. Stel deze persoon eveneens aan als implementatiecoördinator. De implementatiecoördinator stelt een kort en bondig implementatieplan op met daarin de doelen, activiteiten, planning en strategie. Daarnaast is deze persoon verantwoordelijk voor de coördinatie van het verdere implementatieproces.
- Alles wat er binnen de gezinslocatie/een asielzoekerscentrum (AZC) gebeurt rondom CPa kenbaar te maken bij het COA. Bovendien is het van belang dat de kosten zo minimaal mogelijk zijn, om medewerking van COA te garanderen.
- De gemeenteraad tijdig betrekken. Tevens dient in kaart gebracht te worden wat hun doelstelling is. Wat is belangrijk voor de gemeenteraad en hoe sluit CPa hierop aan? Dit vergroot de kans dat er geld vrijkomt voor deze bijeenkomsten.

"Je bent heel veel bezig met problemen, dus voor preventie is weinig tijd. Dat zou veel meer moeten zijn, dan heb je ook meer impact."
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"Onze verwachting is dat de groepsbijeenkomsten zullen leiden tot een toename van sociale steun en wederzijds begrip in een populatie waar velen met hun eigen problemen zijn. Bovendien verwachten wij dat de algemene voorlichting beter aan

bod zal komen bij groepsbijeenkomsten, omdat bij een-op-een contacten de aandacht meer gericht is op individuele vragen en problemen."
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"CPa is belangrijk omdat je je in de bijeenkomsten focust op het positieve. Wat is voor ouders nou empowerend?! Ouders willen weten of het goed gaat met hun kind. Wat zijn hierbij de strategieën die door de ouders zelf worden ingezet. Wat werkt en lukt wel? En waarom?"
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"Normaal geeft de JGZ-professional moeders informatie over hoe je het beste je kind kan opvoeden. Maar CPa probeert de kracht van de moeders te stimuleren. Ik denk dat ze zich hierdoor beter gaan voelen. Als je als moeder zelf dingen gaat doen dan ben je waarschijnlijker trotser op jezelf. Dus omdat je de moeder aan het empoweren bent en niet meer omdat de dokter zegt dat je het goed doet."
Assistent werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

4 Fase 2: Implementatie

Implementatie is een fase in het invoeringsproces van een vernieuwing - in dit geval de cultuur-sensitieve variant van CPa - waarin de JGZ-professionals CPa daadwerkelijk in gebruik gaan nemen. Iedere CPa bijeenkomst wordt begeleid door twee professionals: een jeugdarts of jeugdverpleegkundige, die verantwoordelijk is voor uitvoeren van het lichamelijk onderzoek en het inschatten van de risico's en een jeugdverpleegkundige of (dokters)assistent, die verantwoordelijk is voor het aanleren van technieken met betrekking tot wegen en meten. Samen begeleiden zij de groep als begeleider en co-begeleider.

Een succesvolle implementatie van CPa kan worden bevorderd wanneer JGZ-professionals:

- Deelnemen aan een training van twee dagen in de CPa aanpak. Tijdens deze training worden specifieke kwaliteiten en vaardigheden getraind die nodig zijn voor een effectieve uitvoering van CPa, waaronder goede luister- en observatievaardigheden, ondersteunend leiderschap aan groepsprocessen en het adequaat kunnen inspelen op latente vragen. De JGZ-professionals in Katwijk noemen een passieve rol van moeders tijdens de sessies als mogelijk knelpunt. Een belangrijke tip om deelnemers te betrekken is achteroverleunen en niet teveel zelf te willen doen.
- De toegankelijkheid en flexibiliteit van het JGZ-team garanderen door er voor de moeders te zijn en makkelijk in te kunnen spelen op veranderende omstandigheden. Dit komt de vertrouwensband met de moeders ten goede. Ook na afloop van de bijeenkomsten is het belangrijk dat de JGZ-professionals als vraagbaak voor de moeders fungeert en dat zij, indien nodig, kunnen napraten.
- Inzetten op een persoonlijke wervingsstrategie van de doelgroep. Bij het plannen van de tijdstippen van de bijeenkomsten is het eveneens belangrijk rekening te houden met de dagelijkse tijdsindeling van de moeders/gezinnen. Vaak zijn de ochtenden doordeweeks goede momenten, ook omdat mogelijke andere kinderen naar de crèche/school zijn. Bij de samenstelling van de groepen is een zekere homogeniteit in de leeftijd van de kinderen aan te raden, omdat de bijeenkomsten dan makkelijker op de moeders en kinderen kunnen worden afgestemd.
- Gevoel van geborgenheid en veiligheid door deelnemende moeders te bevorderen door: a) te werken met vaste groepen met 6-8 moeders; en b) een vaste structuur van de sessies.
- De ruimte waar de CPa bijeenkomsten gegeven worden aantrekkelijk maken voor moeders en kinderen. Ook dient deze veilig te zijn voor de kinderen.
- De bijeenkomst aantrekkelijk maken voor moeders en kinderen. Denk aan de aanwezigheid van speelgoed voor de kinderen en tweedehands kleding die moeders mee mogen nemen na de bijeenkomst. Ook is het belangrijk dat er gezonde snacks aanwezig zijn, bijvoorbeeld ontbijtkoek, tomaatjes en komkommer. De eerste keer wordt dit door de JGZ-professionals gekocht en klaargemaakt. Voor de andere keren kunnen moeders uit de groep worden gevraagd om hierbij te helpen. De JGZ-professional kan de inkopen doen.

- Het digitaal dossier JGZ moet zodanig aangepast worden dat het mogelijk is deze tijdens de groepsbijeenkomsten te gebruiken is. Eventueel kan een provisorisch formulier gebruikt worden om bevindingen over onderzoek, behandeling of verwijzingen te noteren. Het is belangrijk een systeem te ontwikkelen voor registratie en follow-up van controles.
- Een open houding hebben. Ook is het belangrijk je eigen expertise niet als belangrijker te ervaren dan die van de moeders.
- Een afweging te maken om al dan niet met een tolk te werken. In het haalbaarheidsonderzoek dat uitgevoerd werd in de gezinslocatie in Katwijk is hier niet voor gekozen. Enerzijds zou de aanwezigheid van een tolk het groepsinteractieproces kunnen belemmeren. Anderzijds zou de onderlinge band tussen de moeders versterkt kunnen worden wanneer zij elkaar helpen met het begrijpen van de informatie. Nadeel hiervan was dat het voor de JGZ-professionals lastig in te schatten bleek hoeveel informatie begrepen wordt door de moeders tijdens de sessies
- Zich realiseren dat een deel van moeders mogelijk niet zelf kan wegen/meten en de data kan invullen (plotten), omdat zij niet goed kunnen lezen en schrijven. Als zij hier hulp bij nodig hebben, is het wel van belang om de curve samen te bekijken.
- De lat laag leggen wat betreft de thema's die je kan behandelen in de groep. Dit is anders dan in CPa sessies voor moeders met (vooral) een Nederlandse afkomst.
- Elke bijeenkomst nabespreken. Relevante vragen zijn: hoe is de bijeenkomst verlopen? Wat ging goed? Wat ging minder goed? En: hoe kan daarop in een volgende bijeenkomst worden ingespeeld?

"Het is een valkuil als ik niet duidelijk heb wat mijn doel van de bijeenkomst is, dat zal dan niet slagen. Je zit daar niet gezellig om te babbelen. Je hebt een idee wat belangrijk is en wat je gezegd wil hebben. Wat wil je bereiken."
Jeugdverpleegkundige werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"Het is hard werken om de moeders daar te krijgen. Erg spannend en intensief. We stuurden ze een uitnodiging één à twee weken van tevoren en stuurden we ook nog een sms één dag van tevoren. Mogelijke barrières zijn: of het aankomt, of ze het lezen en of het nummer nog wel hetzelfde is."
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"Ik als professional was wel eens gefrustreerd omdat je meer wilt overbrengen dan je voor elkaar krijgt. Daar moet je je overheen zetten. Dan zie je wel wat het oplevert. Je moet de lat heel laag leggen; dat doen zij ook. Het gaat vooral om het gezamenlijke in de groep zijn."
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"Er waren ook moeders die niet veel zeiden. Maar je zag ook groei tijdens de sessies. Moeders die gaan dan meer praten."
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

5 Fase 3: Continuering

De laatste fase in het invoeringsproces van een vernieuwing wordt de continueringfase genoemd. Hierin nemen de gebruikers op basis van hun ervaringen met de vernieuwing een besluit tot voortzetting (of beëindiging) van het gebruik. Om continuering van de cultuur-sensitieve variant van de CPa sessie te bevorderen is het van belang dat:

- Er gemotiveerde JGZ-professionals zijn die willen blijven werken met de CPa aanpak.
- Er – in aanvulling op de vier CPa sessies die binnen dit project cultuur-sensitief werden gemaakt – meerdere sessies worden doorontwikkeld. Zo geven de JGZ-professionals aan dat er genoeg preventieve onderwerpen 'over' zijn die zich hiervoor lenen.
- Er blijvende steun wordt vergaard voor CPa binnen het JGZ-managementteam van de GGD waar de aanpak wordt geïmplementeerd. Het is eveneens van belang blijvende steun te vergaren binnen het Centraal Orgaan Asielzoekers (COA) en de gemeente.
- Er inzicht is in de effectiviteit en in de kosten. Daarom is vervolgonderzoek noodzakelijk.

"Gemotiveerde professional zijn een hele belangrijke voorwaarde om de CPa sessies voor deze doelgroep te laten slagen, ook voor de lange termijn."
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"Vier sessies is wat weinig. Voor onszelf om alle belangrijke onderwerpen wat betreft preventieve zorg aan de orde te stellen. Maar ook de moeders wilden graag door. Om het echt succesvol te maken zijn zeker meer dan vier sessies nodig. Ook heel belangrijk om sociale steun onderling te bevorderen, meer dan we nu voor elkaar kregen."
Jeugdarts werkzaam binnen gezinslocatie Katwijk

"Intern moeten we gaan kijken of we mensen kunnen meenemen in het proces. Nu is het iets van de gezinslocatie in Katwijk, maar er zijn nog te weinig mensen die weten dat we hier mee bezig zijn. Dus we moeten iets gaan doen met de communicatie om te vertellen wat we aan het doen zijn. En ze zo vroeg mogelijk meenemen."
Manager werkzaam binnen GGD Hollands Midden

6 Evaluatie

De belangrijkste vraag bij de evaluatie is of de vernieuwing oplevert wat ervan gehoopt wordt? Ten behoeve hiervan dienen de JGZ-professionals te registreren:

- Hoe de werving verloopt van de moeders en hoeveel van de bedoelde moeders ook daadwerkelijk worden bereikt; en
- Hoe de organisatie van de sessies verloopt en hoe deze worden uitgevoerd.

7 Planning implementatieactiviteiten

Hieronder is een overzicht terug te zien van activiteiten die uitgevoerd kunnen worden om een succesvolle implementatie van CPa te bevorderen en kan naar eigen inzicht worden aangevuld.

ACTIVITEITEN	**WANNEER**	**WIE**	**VERANTWOOR-DELIJKHEDEN**
Adoptiebeslissing CPa			
Afstemmen met COA en gemeenteraad			
Inventariseren doelgroep woonachtig in centrum (afkomst en leeftijd kinderen en spreektaal moeders) zodat homogene groepen kunnen worden gevormd			
Deelnemen training CPa			
Wervingsplan moeders			
Werven moeders			
Voorbereiden ruimte			
Voorbereiden randvoorwaarden bijeenkomsten, o.a. aanwezigheid speelgoed, tweedehandskleding, gezonde snacks en opvang van de andere kinderen door de crèche			
Aanpassen digitaal dossier JGZ			
Implementatie CPa sessies			
Nazorg			
Evaluatie CPa sessies			
Terugblik en aanpassen			
Anticipatie op continuatie			

Beheersen:

- Wat gaan we doen om het plan zo te laten verlopen als gepland?
- Wat gaan we doen als het plan niet zo verloopt als gepland?